

SEZONA 1951-52

ŠTEVILKA 7

GLEDALIŠKI LIST

PREŠERNOVEGA GLEDALIŠČA V KRANJU

EUGENE O'NEILL:

Ana Christie

Premiera dne 15. aprila 1952

Eugene O'Neil:

ANA CHRISTIE

Drama v treh dejanjih

Po prevodu in priredbi Otona Župančiča

Režiser: Dino Radojević

Inscenator: Srečko Tič

Osebe:

Johnny, krčmar	France Trefalt
Larry, natakar	Laci Cigoj
Chris Christopherson, čolnar	Nace Reš
Marthy Owenova	Angelca Majcen-Hlebčetova
Ana, Chrisova hči	Mara Černetova
Mat Burke, kurjač	Jože Pristov
Smith, strojnik	Ivan Grašič
Pismonoša	Jože Kovačič
1. delavec	Mirko Cegnar
2. delavec	Lado Štiglic

Inspicent: Jože Kovačič

Tehnično vodstvo: Lado Štiglic

Odrski mojster: Janez Kotlovšek

Razsvetljajč: Tone Lozej

Lasuljarka: Vera Srakarjeva

Sufler: Marija Šimenčeva

Sceno izdelala gledališka mizarna in slikarna. Kostume izdelala po osnutkih M. Jarčeve modni atelje Jakofčič in gledališka krojačnica

Vinjeta na naslovni strani je posneta po lesorezu slovitega flamškega grafika Fransa Masercela (roj. 1889), in sicer po listu iz njegove mape »Sonce«.

Eugene Gladstone O'Neill

največji ameriški dramatik

Redki so dramski pisci, ki so si osvojili svet, dvakrat redki so moderni dramatik, ki so se resno uveljavili zunaj meja ožje domovine, zlasti še preko meja kontinenta.

Za ameriškega dramatika E. O' Neilla pa je mogoče reči oboje: pre-rasel je meje ameriškega kontinenta in si osvojil svet. Njegova dela so igrali in jih igrajo tako veliki narodni teatri kot skromni zakotni odri Amerike, Evrope, Avstralije in Azije (zadnji podatki govore o prevodih v japonski jezik).

Ko se seznanjamo z eno izmed njegovih dram,

je prav, da spoznamo tudi njegovo človeško in umetniško podobo.

Eugene Gladstone O'Neill se je rodil 16. oktobra 1888 v nekem newyorškem hotelu, kjer je stanoval njegov oče James, gledališki veteran in znan igralec v romantičnih melodramah. Tako je bil O'Neill že v otroških letih v tesnem stiku z gledališčem. Nemirna kri — bil je po rodu Irec — ga je že v rani mladosti gnala v svet. Ne da bi dovršil študije, je l. 1907 devetnajstleten pcbegnil od doma in se nekaj časa preživljal s priložnostnim delom. Med drugim je bil poštar, novinar in težak. Po enem letu se je, verjetno pod vplivom J. Londona, Conrada in Kiplinga vkrcał kot mornar na parnik in plul v Evropo, Južno Ameriko in Afriko. Na teh potovanjih — na enem izmed njih se je pridružil iskalcem zlata — je med mornarji na parniku, še bolj pa v pristaniških beznicah ter v taboriščih lovcev za zlatom spoznal dno ameriškega življenja ter bedo in trpljenje ljudi na tem dnu.

Eugene Gladstone O'Neil

Nemirno in neurejeno življenje pa je pustilo svoje sledove tudi na njegovem zdravju: leta 1912 je zbolel za tuberkulozo in bil pol leta priklenjen na posteljo. Da ubeži ubijajočemu razmišljanju o svoji bolezni, se je v zdravilišču z obupno trdovratnostjo zaril v knjige: prebiral je drame, predvsem Wedekinda, Strindberga in Ibsena, pa tudi teoretična dela Karla Marxa. Med boleznijo je v njem dokončno dozorela odločitev: odzval se bo klicu gledališča, ki ga vabi že od otroških let. Pisal bo za gledališče.

Bolezen se je obrnila na bolje in kot rekonvalescent je O' Neill napisal prve enodejanke, ki jih je zasnoval že na svojih blodnjah po svetu.

Toda ko je po prestani bolezni kot šestindvajsetleten zrel mož, ki se je prekalil v trdih preizkušnjah življenja, stal pred svojim življenjskim delom, se je zavedel, da mu za pisanje dram, ki jih je nosil v sebi, manjka znanja. L. 1914 se je zato vpisal na dramaturški oddelek filozofske fakultete na havardski univerzi. Predavanja in seminarje je obiskoval do pomladi 1915. Ves čas je marljivo pisal drame — za sedaj samo enodejanke, — ki jih pa ni in ni mogel spraviti na oder vse do poletja 1. 1916. Tedaj je bila namreč v mestecu Provincetown v zapuščeni ribiški hiši uprizorjena njegova romantična melodramatična enodejanka »Bound East for Cardiff«. Igrala jo je igralska družina pod vodstvom pisatelja Georgea Crama Cooka, ki se je še isto jesen preselila v New York in ustanovila tam novo stalno gledališče pod imenom »Provincetown Playhouse«. Kot ótvoritveno predstavo so igrali tri enodejanke, med njimi zopet O' Neillovo »Bound East for Cardiff«.

Od tega trenutka je »Provincetown Playhouse« O' Neillovo gledališče. Zanj piše svoja dela in gledališče jih z uspehom uprizarja. Zanimivo je, da je pozneje O' Neille prešel k drugemu gledališču, h »Greenwich Village Playhouse«, ki je bilo, kar je še bolj zanimivo, matična hiša igralske družine, ki je z odcepitvijo in osamosvojitvijo osnovala gori omenjeni »Provincetown Playhouse«. Toda tudi pri tem gledališču O' Neill ni vztrajal. Od 1. 1928 piše skoraj izključno za »Theatre Guild«.

V knjižni izdaji je izšlo prvo O' Neillovo delo leta 1914 še ob četovi denarni podpori. To je bila zbirka petih enodejank pod naslovom »Thirst« (Žeja). Ne pri kritiki ne pri publiki ni vzbudila pozornosti. Skoraj neopažena je ostala tudi druga knjiga pod naslovom »Princeton Plays« (Princetonske igre, 1916) in šele zbirka sedmih enodejank iz mornarskega življenja »The moon of the Caribees« (Mesec nad Karibskim morjem, 1919) je vzbudila pozornost pri širši publiki. Značilnosti in odlike kot so: pogumen prijem, naturalistično slikanje ljudi in okolja, udarnost dialoga in napetost dejanja so napovedovale, da O' Neill zori v velikega dramatika.

Prva O' Neillova celovečerna drama je izšla l. 1920 (*Beyond the Horizon, Za obzorjem*) in do l. 1946, ko je bilo objavljeno in uprizorjeno njegovo doslej poslednje delo (*The Iceman Cometh, Ledeni mož prihaja*), je napisal preko 40 dramskih del, ki so izšle v več kot tridesetih knjigah, ne upošteva je zbrana in izbrana dela. Omenimo le nekatere: »Gold« (Zlato), 1921, »The first man« (Prvi človek), 1922, »Desire Under the Elms« (Strast pod brestmi), 1925, »The Great God Brown« (Veliki bog Brown), 1926, »Strange Interlude« (Čudna medigra), 1928, *Mourning Becomes Electra* (Elektra v črnini), 1931 in »Ah, Wilderness« (Ah, divjina), 1933.

»Ana Christie« je nastala l. 1920 pod naslovom »Chris Christopherson«, a l. 1924 je izšla predelana pod sedanjim naslovom. »Ana Christie« je prva v vrsti O' Neillovih naturalističnih dram in tragedij, ki so ena skrajnost njegovega življenjskega dela. In to boljša, pozitivna skrajnost. Druga skrajnost so kot pri Strindbergu in Hauptmannu religiozno simbolične in ekspresionistične drame, n. pr. »Veliki bog Brown« in »Cesar Jones« (1920).

Kot večina njegovih naturalističnih dram obravnava »Ana Christie« motiv z dna življenja, kakor ga je bil spoznal na svojih blodnjah po svetu. Konflikti rasto iz nerešljivih nasprotij med elementarno, sproščeno strastnostjo njegovih junakov in med njihovimi predsodki, konvencijo ali etičnimi normami vsakdanjega življenja. Mlad mornar, ki je komaj utekel smrti, se znajde v obupni dilemi med svojo ljubezensko strastjo do prostitutke Ane in med svojimi predsodki, med svojim konvencionalnim gledanjem na svet in življenje. Njen oče hoče ohraniti svojega otroka zase in ga brani z vso nebrzdano strastnostjo. Silovite strasti, temperament v vsej sproščeni elementarnosti in izklesani karakterji so značilni tako za »Ano Christie« kot za vsa njegova naturalistična dela.

Njegov naturalizem je brezobziren in drzen, iskren in dosleden. Njegova motivika zajema najširše plasti družbe od prostitutk in kulijev do visokega meščanstva in simbolnih figur imperatorjev in diktatorjev. Povsod je doma. Metoda dela mu je psihoanaliza.

Slovinci imamo prevedena tri njegova dela: »Ano Christie«, »Strast pod brestmi«, »Elektro v črnini«. Prvo je prevedel Oton Župančič, drugo F. Albrecht. V knjižni izdaji prevoda nista izšla. »Ana Christie« je bila uprizorjena v SNG v Ljubljani v sezonah 1925/26, 28/29, 40/41, 45/46, 46/47, v NG Maribor pa v sezoni 1940/41. »Elektra« (prev. dr. Rupel) doslej še ni bila igrana.

Krstna uprizoritev »Ane Christie« je bila v prvi verziji l. 1921 v New Yorku in sicer — kar je zelo zanimivo — ne v »Provincetown Playhouse«, ampak v enem od takojmenovanih komercialnih, se pravi dobičkovskih gledališč. V sedanji predelavi je delo prvič

igrano v »Provincetown Playhouse« leta 1924. Istega leta je bila uprizorjena tudi še v Berlinu. To uprizoritev omenjam zaradi zanimivosti: brez avtorjeve vednosti so jo predelali — car daleko, bog visoko! — in konec popolnoma izpremenili. Ana naredi samomor.

O' Neill je ameriški Hauptmann ali Strindberg. S svojim pomembnim dramskim opusom se uvršča med velike umetnike sveta. Leta 1936 je bil nagrajen z Nobelovo nagrado.

G. H.:

X Zapisek o socialni drami

Chris Cristopherson v naši drami preklinja »starega satana morje«. Vsega mu je ono krivo, vseh nesreč in vseh nevolj. Ana pa pravi: »Ne ti nisi kriv, ne jaz, in nihče drugi tudi ne. Vsi smo samo uboge pare, in nesreče se gode, nas pa vanje zapleta, to je tisto.«

V O' Neillovi drami nastopajo samo »uboge pare«, mornarji, cipe, pristaniški ljudje. In poleg njih — morje s svojo meglo, z nenehnim valovanjem, s svojo neskončno odprto potjo na vse kontinente, s svojo skrivnostno silo, ki privlači in ugonablja, z neprestanim truščem svojih pristanišč — — —

V tej drami ni nobenega lastnika ladij, ni predstavnika »višjih«, »gornjih«, onih srečnih bogatih, oblastnih.

In vendar je to socialna drama. Kot tako so jo tudi vedno pojmovali in uprizarjali. Saj ni težko dokazati, da je vsa tragedija počestnice neposredno pogojena v socialističnem redu. O usodni povezanosti med kapitalistično družbeno ureditvijo in meščansko družinsko moralno na eni ter prostitucijo z vsemi njenimi spremeni pojavi na drugi strani, o tem je bilo že toliko govorjenja in pisanja, da se prav res ne splača, znova pogrevati stare modrosti, četudi nam ravno »Ana Christie« po vsej svoji problematiki naravnost s prstom kaže na te ugotovitve.

Vendar je v drami še nekaj, kar ji daje pečat izrazito socialne drame, to se pravi drame, ki ne obravnava v prvi vrsti psiholoških vprašanj, drame, ki je ne zanimajo samo značaji kot taki, temveč so ji značaji le sredstvo za obravnavanje širših, to je družbenih, socialnih vprašanj. To »še nekaj« je prikaz družbenih tradicionalnih predsodkov. Vsej Anini tragediji (ki se sicer srečno konča, a je v bistvu vseeno tragična zgodba), vsej tej tragediji je vzrok **predsodek**, tisto krivično načelo meščanske družbe — družbe, v kateri gospodujejo **moški**: načelo, da je ženska[®] vselej kriva, a da

X

je moškemu dovoljeno vse. Moralno je Ana stokrat bolj čista kakor Mat Burke, kajti njo so pahnile v blato prostitucije okoliščine (družbene in družinske), pa se v duši z življenjem javne hiše nikoli ni sprijaznila. Če pravi, da »sovraži moške«, hoče s tem reči, da ji je odvratna prostitucija, ker si želi čistega življenja, in prav to »sovraštvu do vseh moških« je v bistvu želja po ljubezni enega, edinega izvoljenega moža. Po drugi strani tudi Matu Burku pravičen sodnik ne sme, ne more zameriti, če je bil zmerom veren obiskovalec mornarskih bordelov. Spričo vsega njegovega načina življenja je to kajpada nujno, razumljivo in opravičljivo. Neopravičljivo in nemoralno je le, če si Mat dovoljuje vzvišeno stališče nad Ano, če jo v imenu nekakšnih licemernih moralnih načel obsoja. Ta licemerna moralna načela, ki jih pridiga Mat s katoliškimi in irskimi razpelom v roki (katolicizem, vesoljno-enoten kakor že je, se je v vsaki deželi kameleonsko nacionalno pobarval, to vemo dobro tudi iz lastne izkušnje) — ta licemerna načela doživljajo v drami svoj popolni izraz. In to tako, kakor se spodobi za pravo, živo dramo: ne po nekakšnem zunanjem dogodku, temveč sami iz sebe. Mat Burke sam se zlomi, človeška ljubezen je močnejša od cerkvenih naukov: »Če ne morem verjeti tvoji (krivoverski, luteranski) prisegi, bom verjel tvoji besedi.« —

Greta Garbo kot Ana Christie v filmu (to je bil prvi zvočni film, v katerem je nastopala slovita igralka, ki jo še danes mnogi cenijo za največjo živečo filmsko umetnico).

X Zato je »Ana Christie« prava socialna drama, zato je — v duhovnem, moralno vzgojnem smislu — tudi pravo puntarsko delo. Ne plakat in ne politična propaganda, pač pa analiza družbene situacije (pomorski preletariat Amerike v prvih dveh desetletjih 20. stoletja; drama je bila namreč napisana leta 1920) in odgovor na vprašanje: ljubezen in dobrota, toplo, človeško čustvovanje — tisto, ki že v vseh skorjatih dejanjih, ne samo na koncu, neprestano zmagovito proseva skozi skorjo hrapave grobosti in pokvarjenosti. Ljubezna in dobrota preprostih ljudi, ljudi z dna.

V tem je globoki humanizem O' Neillove drame. Lahko mu kdo očita, da je to lepa romantična laž, češ da je bolj življenjska in bolj resnična tista brezupna tema Gorkijevega neromantičnega »Na dnu«. In vendar — mar ni ta »lepa laž« (neštetokrat nas življenje prepričuje, da je bolj resnična od vseh bridkih resnic) pravi smisel in smoter sleherne umetnosti, tudi gledališke?

*

Nemci često uporabljajo, kadar govore o umetnosti, glagol »erbauen«. Natanko te besede ni mogoče prevesti. Po pomenu je nekje na sredi med našima »zabavati« in »poučevati«. Ta beseda je za umetnost v resnici primerna. Napačno je namreč misliti, da je njena naloga bodisi samo vzgoja, bodisi samo zabava. In tudi to bi ne bilo točno, če bi dejali, da mora umetnost opravljati to dvojno delo vzporedno, hkrati — eno k drugemu. Ne. Zabava in pouk (lahko bi tudi rekli: plemenitenje) sta v umetnosti spojena v eno neločljivo celoto. Umetnost poučuje tudi takrat, kadar ne pridiguje nobenih naukov, in lahko »zabava« tudi z globoko resnobo. Zato —

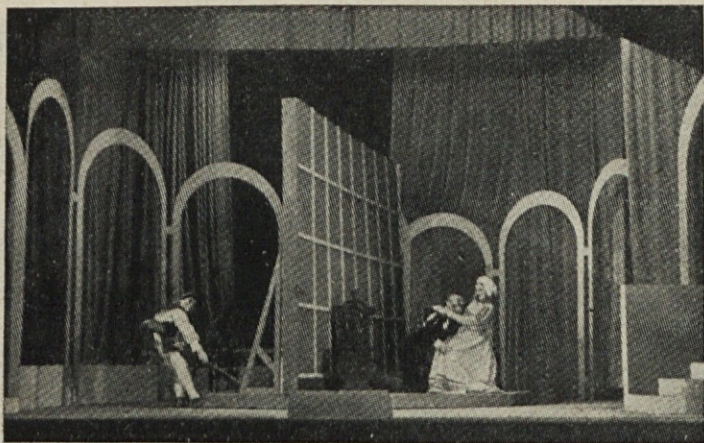
— in to je tisto, kar sem pravzaprav hotel povedati —

— zato je v repertoarju vsakega gledališča treba resnobe in vedrin, pravljic in resnice, lahkih šal in tehtnih tragedij. Prav to je bil tudi naš namen, ko smo dali na spored »Ano Christie«: uravnovesiti repertoar. Po idilčni zgodbi pretekle dobe (Dama s kamilijami), po vedro-duhoviti podobi sodobnih ljubezenskih problemov (Od raja pa do danes) in po romantično-zanosni, izven vsakega časa igrani pravljici (Turandot) nam je bilo treba resnobe, »realistične«, človeško vzpodbudne igre. Z naslednjo (»Proč od vsega«) pa se bomo oddolžili še neki zahtevi: obravnavati najbolj pereče sodobne probleme, problem vojne in miru, problem pacifizma, bojazljivosti in »nojeve politike«. O tem pa čez mesec dni.

Z naših letošnjih predstav

William Shakespeare, Vesele Windsorke. — Ljubeznivi veseljak in nepridiprav Sir John Falstaff (Ivan Grašič).

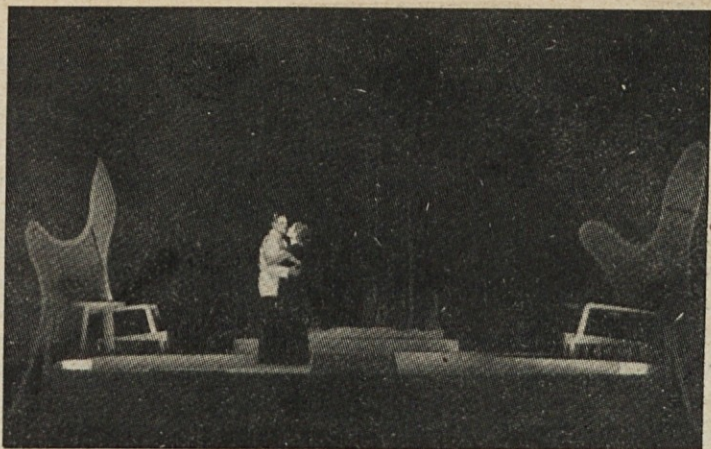
William Shakespeare, Vesele Windsorke (rež. A. Hieng, scena ing. E. Franz). Sprememba prizorišča med 11. in 12. sliko. Radolph (Janez Eržen) vzci na sceno z vrtilno ploščo gospo Ford (Nika Juvanova) in Sir Johna Falstaffa (Ivan Grašič).

Ivan Cankar, Jakob Ruda
(rež. D. Radojević, scena
akad. slikar M. Pliberšek). — Obračun med
Dolinarjem (Janez Eržen) in Ano (Anka Cigojeva) v tretjem dejanju.

J. B. Priestley, Od raja pa do danes (rež. D. Radojević, scena abs.
arh. S. Jovanović). — Družinski prepir o polnoči (drugo dejanje):
Rosemary (Anka Cigojeva) je prav pozno vendarle pričakala pija-
nega moža Paula (Laci Cigoj).

J. B. Priestley, Od raja pa do danes. Zopetna sprava ločenih zakon-
cev — tik pred koncem tretjega dejanja: William (Jože Kovačič)
prosi Helen (Nika Juvanova), naj se znova poroči z njim.

H. Grün, Turandot (rež. A. Hieng, scena akad. slikar M. Pliberšek)
Adelma (Klio Maverjeva) pregovarja Kalafa (Janez Eržen), naj z
njo pobegne z Altum-kanovega dvora (IV. dejanje).

15. marca smo zaključili sprejemanje anketnih listov. Veliko presenečenje in razočaranje pa je bilo za gledališki ansambel, da se je tako malo naših obiskovalcev udeležilo te akcije. Dasi vendar rednih (ali vsaj priložnostnih) obiskovalcev gledališča v našem mestu nikakor ni malo, smo vendarle prejeli presenetljivo nizko število odgovorov. Naj bodo razlogi za ta neznatni odziv taki ali drugačni — vsekakor je ta rezultat neprijeten in v nekem smislu celo nečasten. Morda je krivda tudi na naši strani, ker nismo znali z večjo agitacijo dovolj propagirati tega še premalo znanega načina javnega sodelovanja. Morda pa je tudi v premajhni zainteresiranosti ljudi, ki sicer radi obiskujejo gledališče in sprejemajo njegove stvaritve, pa se sami vendarle ne marajo potruditi s sodelovanjem, nasvetom in ustvarjalno kritiko.

Toliko večja zahvala gre zato tistim redkim, ki so spoznali pravi pomen take akcije in nam s svojimi odgovori pokazali zanimanje za naše delo. Zlasti od nekaterih smo tudi dobili dragocene vzpodbude. Mnenja so različna, a prav v tej raznolikosti mnenj se kažejo zanimivosti in sugestije za bodoče delo. — Posebna zahvala gre tistim dopisnikom, ki se niso omejili na suhoparne odgovore, temveč so (nekateri celo še na dodatnih listih) v obširnem razpravljanju razložili svoje mnenje o našem delu. Tudi stroga kritika nas ni bolela, nasprotno, veseli smo je bili, če smo le čutili, da se skriva za njo iskrena želja, da bi gledališče mesta Kranja doseglo čim več uspehov za svoje občinstvo in zase, za slovensko kulturo.

Med najlepšimi anketnimi polami so te-le: št. 126, 126, 170, 258, 302, 337, 625, 726.

Vsem tistim, ki so nam v repertoarnih predlogih svetovali tudi sodobna dela svetovne komediografije (n. pr. v poli št. 126, ki je anonimna, Shiffrirovega »Angela v zastavljalnici«) pa velja tale poziv: če je komu znano, kako je mogoče pri nas dobiti izvirno besedilo, mu bomo zelo hvaležni, ako nas opozori na tako možnost ali nam celo neposredno pomaga nabaviti tako knjigo.

Ker ob tako majhnem številu prejetih odgovorov ni mogoče izvesti rednega javnega žrebanja nagrad, smo prav vsem, ki so nam poslali odgovore, namenili namesto žreba majhen častni dar:

vse udeležence ankete vabimo kot goste na prvo prihodnjo premiero. Do zadnjega dne jih bodo čakale rezervirane vstopnice, ki jih lahko prevzamejo pri blagajni na osnovi kontrolnega kupona. (Ker so nekateri pozabili odrezati kontrolni kupon, naj se pač zglase pri blagajni s svojim imenom oziroma s šifro, s katero so označili polo.)

Brezplačne vstopnice so na razpolago odpošiljateljem tehle polšt. 16, 74, 125, 126, 134, 137, 170, 176 (dve vstopnici, ker so odgovori dvojni), 208, 227, 258, 302 (kontrolni kupon ni odrezan, a na njej označeno polno ime, Bubnov; dve vstopnici), 337 (kontrolni kupon ni odrezan, a na poli označen psevdonim Primic), 394, 436 (kupon ni odrezan, na poli tudi ni šifre: študentka, 20 let, Kranj), 444, 624, 625, 626, 692 (kupon ni odrezan, na poli označeno ime ali psevdonim Trček Mara), 699, 724, 726. — Vse te bomo pozdravili kot dobrodošle častne goste.

Uprava.

SLAVNI IGRALCI

Joseph Kainz (1858 — 1910), največji nemški igralec novejši dobe. Doma je bil z Dunaja, igral pa je v berlinskem »Deutsches Theater« in v dunajskem »Burgtheateru«; njegov prvi angažman pa je bil v — tedaj nemškem — gledališču našega Maribora. Razen tega je obredel še mnogo nemških odrov in tudi dosti gostoval po svetu. Slovel je zlasti po nedosežni lepoti in gibkosti odrske govornice, nič manj pa seveda po sposobnosti igralske karakterizacije, ki je obsegala velike herojske vloge (Hamleta je igral

v štirih različnih interpretacijah) tako kakor vesele like dunajske ljudske igre (n. pr. mojster Nitka v Nestroyevem Lumpacivagabundu). — Slika ga kaže kot Riharda II. v Shakespearovi istoimenski zgodovinski igri.

prijateljica in ljubimka pesnika Gabriela d'Anunzia in stvariteljica mnogih velikih vlog v njegovih dramah, ki jih je deloma pisal prav zanjo. Igrala je tudi obsežen repertoar modernih, polpreteklih in klasičnih vlog. Znana je pripoved, da je — že kot starejša, sivo lasa žena — igrala Ibsenovo Noro, izrazito mladostno vlogo, brez maske in brez lasulje, pa je s svojo ustvarjalno silo vseeno ustvarila popoln vtis mladosti. Še danes pomeni njeno ime vrh vsega, kar je kdaj dosegla kaka ženska v igralški umetnosti.

Zapiski iz kranjske gledališke zgodovine

(Nadaljevanje)

Dekan Koblar se je takoj začel udeleževati tudi v prosveti. Ustanovil je Izobraževalno in zabavno društvo Kranj, ki naj bi delovalo — na isti način kakor Čitalnica — s pevskimi nastopi, gledališkimi igrami, veselicami in javno knjižnico ter zajelo širše plasti, obrtnike, delavce in kmete, obenem jih pa odvrnilo od verske brezbržnosti. Ustanovnega občnega zbora decembra 1902 pri Pijemontezarju se je udeležil tudi Janez Ev. Krek. Društvo je imelo najprej svoje prostore na Novi pošti (sedanji hotel Evropa). Združevalo je razne odseke, med njimi Dramski odsek društva Kranj, ki se je kasneje preimenoval v Ljudski oder. Prirejal je igre v mali dvorani hotela na zelo skromnem odru. Tu je žrtvoval dr. Josip Debevec mnogo časa za prirejanje zabav in gledaliških iger. S katero igro je dramski odsek otvoril svoje delovanje ni znano in tudi ni mogoče ugotoviti. Znano je le toliko, da so se uprizarjale igre z ločeno zasedbo, t. j. igre s samimi moškimi oz. ženskimi vlogami. Ker je bilo takih iger malo, je bilo najbrže tudi malo gledaliških predstav. Prirejali pa so zabavne večere, na katerih so postali znani zlasti kupletci, ki jih je spesnil dr. Debevec, pel pa brivec Ivan Potušek. Poleg dr. Debeveca so pri Izobraževal-

nem društvu sodelovali zlasti: prof. Evgen Jarc (prvi predsednik), Bogomil Remec, Anton Sušnik in Anton Dokler.

Prostori v hotelu Nova pošta pa za razvoj društva vsckakor niso zadostovali. Zato je dekan Koblar zgradil Ljudski dom (sedanje Prešernovo gledališče), ki je veljal v tisti dobi kot najmodernejši na Gorenjskem. Slovesna otvoritev je bila 15. julija 1909. Kot prvi sta bili upr. zorjeni enodejanski Slepce in Ubežnik, prva večja igra pa je bila Mlinar in njegova hči. Med pionirji in voditelji Ljudskega odra je naveden prof. Adolf Robida, poznejši kritik ljubljanskega gledališča. Od njega so prejeli igralci za takratne razmere precej temeljit pouk o kretanju in govoricu na odru ter o maskiranju. Kot režiser je deloval v začetku tudi prof. dr. Ivan Pregelj.

Kakor pri Čitalnici, je tudi pri Ljudskem odru svetovna vojna leta 1914 prekinila vse delo. Ker je gimnazijo zasedla vojaška uprava, je bil v dvorani Ljudskega doma namoččen en razred gimnazije nekako do konca šolskega leta 1916/17. Ko pa je bil sklican spomladi leta 1917 državni zbor in je podal Jugoslovanski klub takomimovano majniško deklaracijo, so se zdramile ljudske množice po triletnem mrtvilu. Val idealne jugoslovanske misli je prevzel tudi kranjsko dijaštvo. Poleg izdajanja listov (Naše pismo, Prvi upi) so dijaki skupno z visokošolci začeli prirejati igre v izpraznjeni dvorani Ljudskega doma. Prva uprizoritev je bila že v jeseni 1917. leta (Jurčič - Govekarjev Deseti brat), njej pa so sledile predstave v letu 1918 in tudi še v letu 1919 in 1920. Igrali so Cankarjevega Kralja na Betajnovi, Finžgarjevega Divjega lovca, Milčinskega Cigane, Gogoljevega Revizorja, Tolstojevo dramo Moč teme (režiral abiturient Ivo Mihelič) in še par drugih del, med njimi tudi izvrno delo igralca in pesnika Gustava Strniše Dektiv. Večino teh del je režiral inž. Edvard Fugina.

Pri navedenih predstavah so poleg dijakov in akademikov sodelovale igralke Čitalnice in Ljudskega odra pa tudi igralci, ki niso bili vpoklicani oz. so se vrnili iz vojne. Vsi sodelujoči so brez ozira na njihovo politično pripadnost in svetovni nazor složno sodelovali. Politično nasprotstvo se je povsem pomirilo. Pri igralcih je že tedaj vznikla misel, da bi se po vojni združila Ljudski in Gledališki oder Narodna čitalnce v en sam oder, ki bi pritegnil k sodelovanju brez razlike vse ljubitelje gledališke umetnosti. Prišlo pa je le do par sestankov in je pri tem tudi ostalo. Lepa zamisel idealnih, za dvig umetnosti navdušenih ljudi je utonila v nasprotstvih mnogih političnih strank, ki so po vojni bohotno privrele na dan.

Po vojni je tudi pri Ljudskem odru znova zaživelo delo na odru. Dočim se je pri Čitalnici ansambel obnovil z mladimi močmi in

je v njem sodelovalo le par igralcev oz. igralk izpred vojne, pa je pri Ljudskem odru prijel za delo skoroda celotni stari ansam-
bel, ki je polagoma pritegnil k sodelovanju nove, mlajše moči, ki
so vnesle v repertoar novega, svobodnejšega duha. Na repertoarju
zasledimo poleg sodobnih domačih in tujih del tudi klasiike (Molière,
Schiller, Shakespeare), ki so bili za povprečni diletantski oder
ne samo trd oreh temveč tudi držen poskus, ki ga je bilo treba
ocenjevati edno z vidika v dalo vloženega truda in dobre volje. Iz-
med starih igralcev in igralk, ki so po vojni sodelovali pri odru
naj omenim: Žana Puharja, T. neta Rozmana, Matijo Bradaška,
Venceslava Hlebčeta, Ivana Cofa st., Janeza Hudovernika, Ivana
Potuška, Janka Cegnarja, Cirila Mohorja, Janka Bidovca, Janka
Florjančiča, Jožeta Černivca, Franca Puharja, Dolfa Rohrmana,
Pavlo Cimermanovo, Pavlo Bidovčevo, Mici Bidovčevo, Albino
Ažman - Ručigajevo, Milko Drukarjevo in Mici Hafnerjevo. Večina
izmed njih živi še danes in je ostala zvesta odru domala do oku-
pacije. Tako je igrala Pavla Cimermanova še v sezoni 1938/39.
Nastopila je dne 25. in 26. 3. 1939 v Funtkovi drami Tekma v
vlogi Helene. Bila ni samo dobra in nadarjena igralka ampak tudi
ena izmed najboljših šepetalk. Kaj je to svoječasno za oder po-
menilo ve samo tisti, ki je imel sam — bodisi kot režiser ali igralec
— posla z diletantskimi odri. (Tako ve povedati eden izmed stebrov
starega kadra Ljudskega odra Matija Bradaška, da se vloge ni
„utegnil“ nikdar naučiti. Nervozno je buljil pri vajah v tekst
in se „piliti“, ko pa je zvedel, da bo suflirala Pavla, je samozavestno odložil partituro z izjavo: „znam!“ In je s pomočjo Pavle
vlogo v resnici odlično odigral.) (Nadaljevanje sledi.)

Iz gledališke pisarne

Gledališke odre obveščamo, da izposoja dramska knjižnica Prešernovega gledališča v Kranju vsa dramska dela po en izvod v prepis za dobo enega meseca. Kavcija za vsak izvod znaša din 500, izposojnina din 100. Knjižnica posluje vsak dan — razen nedelje in ponedeljka od 13. do 15. ure.

Gledališka pisarna posluje vsak delavnik od 9. do 14. ure. Telefon št. 355 in št. 450.

Naše obiskovalce vljudno prosimo, naj ne hodijo v dvorano v površnikih, z dežniki i. dr., ampak naj vse to odlože v garderobi! Obnem jih prosimo, da prihajajo k predstavam točno!